

KÜRESEL EĞİLİMLER SERİSİ

Çalışma Kağıdı No. 8

Haziran 2013

KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ VE İSTİHDAM

Özge Zihnioğlu¹

Abstract

Women's employment is a recurrent theme in the agenda of policy-makers not only because it is a key aspect of women's empowerment, but also due to its contribution to development. This working paper focuses on the trends in women's participation in the labour force globally, regionally and in Turkey. For this purpose, this paper comparatively examines progress achieved in women's employment in different regions of the world and in Turkey within the framework of United Nation's Millennium Development Goal 3. In doing so, this paper provides a brief overview of the initiatives undertaken and problems faced in promoting women's employment, in particular in the non-agricultural sectors.

Giriş

Kadının işgücüne katılımı, kadının toplumsal hayattaki konumu ile ilgili çalışmaların en sık gündeme gelen boyutlarından birisidir. Ücretli çalışmanın, kadını güçlendirmeye olan katkısı bir yana, kadın istihdamının artırılmasının ülkelerin kalkınmasında tespit edilen rolü de bu ilginin kuşkusuz önemli bir sebebidir. Bu artan ilgi sonucu, kadının işgücüne katılımını sağlamaya yönelik gerek ulusal gerek uluslararası alanda çeşitli girişimler ortaya çıkmış ve pek çok adım atılmıştır.

Bu çalışma, kadının işgücüne katılımının ana hatlarıyla bir resmini çizmektedir. Bu amaçla, bu çalışmada, Birleşmiş Milletler tarafından 2000 yılında kabul edilen Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde, kadının özellikle tarım dışı işgücüne katılımını artırmak için dünyada ve Türkiye'de yapılan çalışmalar kısaca incelenecek ve ne kadar yol kat edildiğini, genel eğilimleriyle birlikte

¹ Özge Zihnioğlu İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ders vermektedir. Zihnioğlu, sivil toplumun demokratikleşmedeki rolü, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve kadının güçlendirilmesi alanlarında çalışmalar yürütmektedir. Çalıştığı alanlarda, Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki 'Sivil Toplum Politikası' (yayınlanacak, 2013, Palgrave Macmillan) başlıklı bir kitabı, çeşitli kitapların içinde bölümleri ve makaleleri bulunmaktadır.

saptanacaktır. Son olarak, kadının işgücüne katılımının artırılmasının önündeki temel engel ve sorunlar tartışılacaktır.

Kadın İstihdamı ve Binyıl Kalkınma Hedefleri

Birleşmiş Milletlerin 2000 yılında gerçekleşen Binyıl Zirvesi'nde bir araya gelen dünya liderleri, sosyal ve ekonomik koşulları iyileştirmek ve bu yolla kalkınmayı teşvik etmek amacıyla somut ve ölçülebilir taahhütleri içeren Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni belirlenmiştir. Birleşmiş Milletler üyesi 193 ülkenin taraf olduğu ve 2015 yılına kadar hayata geçirilmesi planlanan sekiz Binyıl Kalkınma Hedefi'nden bir tanesi de "Kadınların Konumu Güçlendirmek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Geliştirmek"tir. Bu hedef doğrultusunda, belirlenen üç göstergeden biri "Tarım Dışı Sektörlerde Ücretli Olarak Çalışan Kadınların Oranı"nın artırılmasıdır.

Önceki çalışmalar, gelir getirici faaliyetlerin, kadınların özgüvenini artırdığını, aile içindeki güç dengesini değiştirip, paranın nasıl harcanacağı ile ilgili kararlara daha fazla katılımını sağladığını, ayrımcılıklara karşı haklarını korumadaki beceri ve isteklerine katkı sağladığını saptamıştır. Özet olarak gelir getirici faaliyetler, kadının güçlenmesinde gerekli bir önkoşul olarak kabul edilmektedir (Benería ve Roldán, 1987, Littlefield, Murduch ve Hashemi, 2003, sy. 5, Baltacı, 2011, ss. 77-78).

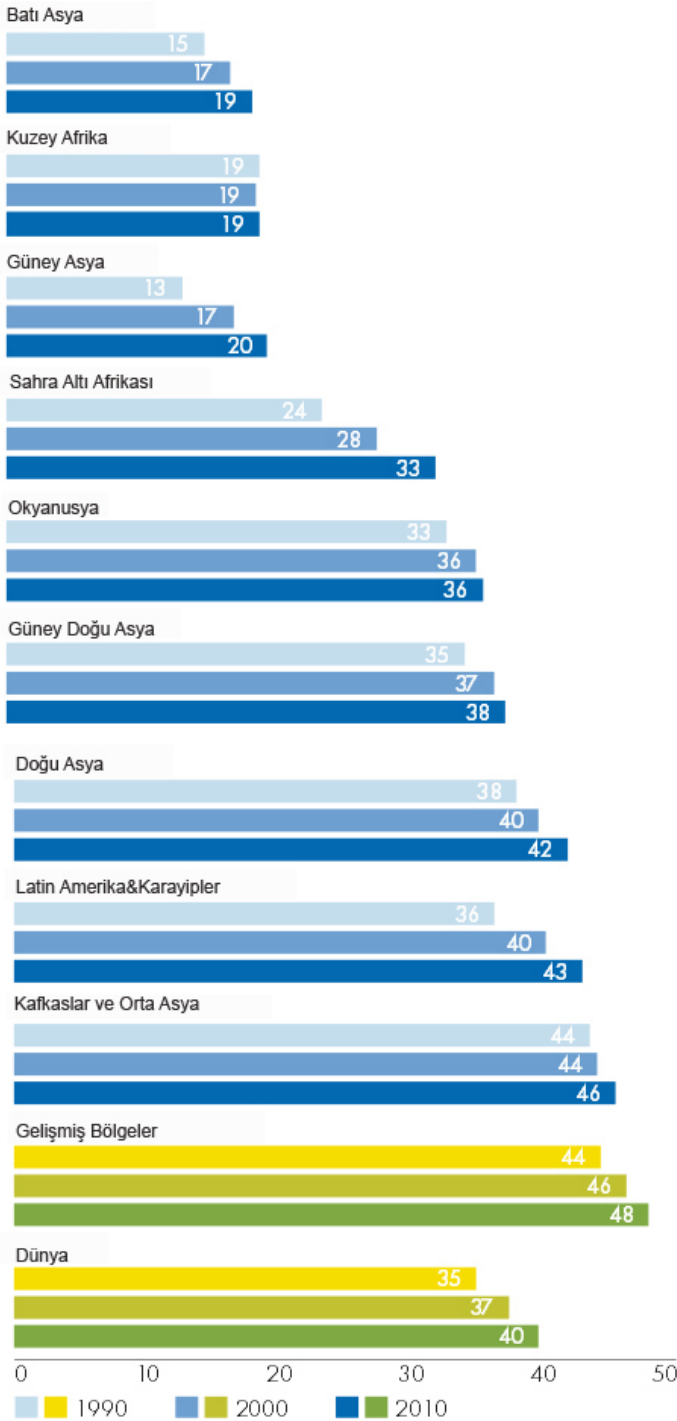
Diğer yandan, kadının işgücüne katılımının kalkınmadaki rolü, yaygın olarak bilinen bir olgudur. Kadınların katılımı olmadan kalkınmanın gerçekleşmeyeceği artık anlaşılmış, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası tarafından yürütülen araştırmalar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ekonomik büyüme ve kalkınmaya engel teşkil ettiğini saptamıştır (Baltacı, 2011, sy. 61). Sonuç olarak, kalkınmanın eskisi gibi sadece birer yararlanıcısı olarak değil, aynı zamanda bileşeni olarak kabul gören kadınların bu sürece entegre edilmeleri önem kazanmıştır. Bu itibarla, tarım dışı sektörlerde ücretli olarak çalışan kadın oranının artırılması sadece "Kadınların Konumu Güçlendirmek ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Geliştirmek" başlıklı Hedefi değil, genel olarak kalkınmayı amaçladığı için aslında Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin tamamını ilgilendirmesi açısından da önemlidir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri'nde Güncel Durum

Kadının tarım dışı sektörlerde istihdamı, küresel ölçekte yavaş da olsa bir artış göstermiştir. 1990 yılında, dünya genelinde tarım dışı sektörlerde çalışan kadın oranı yüzde 35 iken bu oran, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin kabul edildiği 2000 yılında yüzde 37'ye, 2010 yılında ise yüzde 40'a yükselmiştir. Ancak, tarım dışı sektörlerde çalışan kadın oranındaki artış tüm bölgelerde aynı hızda olmamıştır. Örneğin, bu oran, Kuzey Afrika'da son 20 yılda hiç artış göstermezken Güney Asya'da, bölge ülkelerindeki hızlı ekonomik büyüme (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği, 2008, sy. 147) ve erkek istihdam oranının düşüşü (Uluslararası Çalışma Örgütü, 2012, sy. 37) ile de bağlantılı olarak, hızlı bir artış göstermiştir (Birleşmiş Milletler, 2012, sy. 22).

Ayrıca, güncel kadın-erkek istihdam oranları da bölgeler arası büyük farklılıklar göstermektedir. Birleşmiş Milletlerin sağladığı verilere bakıldığında, Batı Asya ve Güney Asya ile Kuzey Afrika başta olmak üzere birçok bölgede hala kadın-erkek istihdam oranlarındaki uçurum devam etmektedir (Birleşmiş Milletler, 2012, sy. 22).

Şekil 1: Tarım Dışı Sektörlerde Çalışan Kadın Oranları,1990, 2000, 2010 (%)

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2012, sy. 22.

Kadının İşgücüne Katılımı ve Türkiye

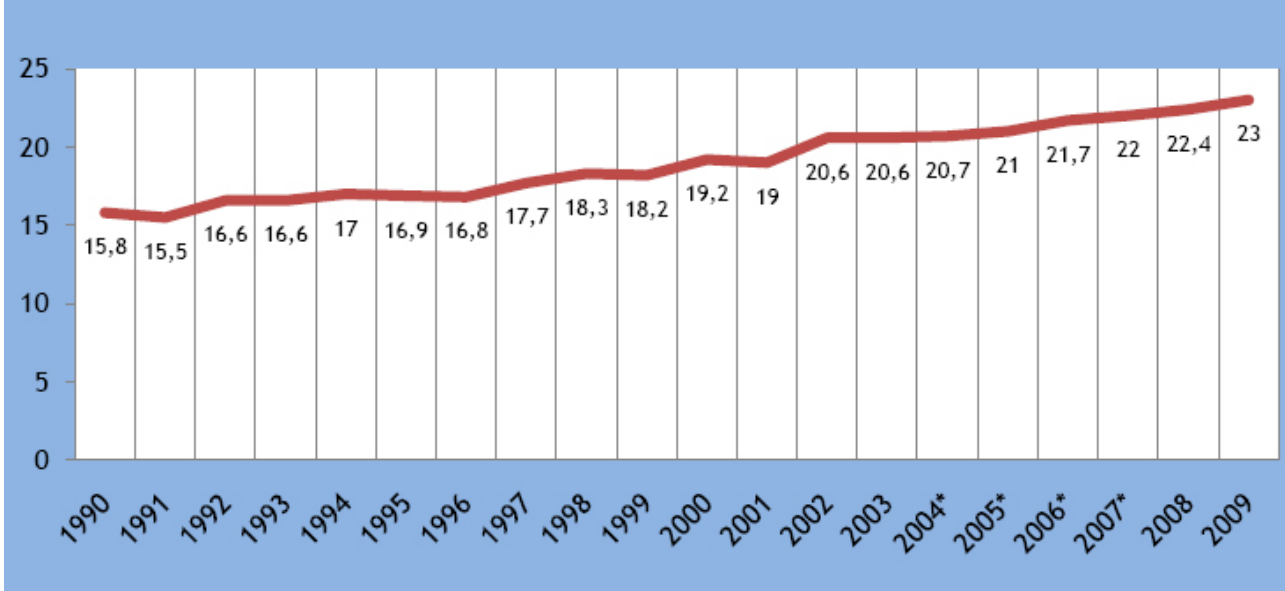
Binyıl Kalkınma Hedefleri çerçevesinde Türkiye'deki duruma bakıldığında, tarım dışı sektörlerde çalışan kadınların tarım dışı istihdama oranının, küresel eğilime paralel şekilde sınırlı bir artış

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2012 Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu da Birleşmiş Milletler verilerini desteklemektedir. Ekonomiye katılım ve fırsat eşitliğini değerlendiren bu rapor da Asya, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'daki uçuruma dikkat çekmektedir. Bu Rapor, ayrıca, taradığı 135 ülkenin hiçbirisinde ekonomiye katılım konusundaki cinsiyet eşitsizliğinin tam olarak giderilmediğini vurgulamaktadır (Hausmann, Tyson ve Zahidi, 2012, ss. 7-20). Sonuç olarak, dünyanın birçok bölgesinde kadınların erkeklerle eşit istihdam olanaklarına erişmesi hedefi hala çok uzaktadır.

Diğer yandan, Kuzey Amerika ile Avrupa'yı kapsayan Gelişmiş Bölgeler ile Kafkaslar ve Orta Asya, tarım dışı istihdamda kadın-erkek eşitliğini yakalamaya yakındır (Birleşmiş Milletler, 2012, sy. 22). Özellikle, kadının işgücüne katılımına yönelik 1997 Amsterdam Anlaşması sonrası birçok direktif ile farklı politikalar geliştiren Avrupa Birliği, kadın istihdamı konusunda öncü konumdadır. Kadın istihdamında Avrupa Birliği'nin 2007 ortalaması yüzde 57,2 olarak kaydedilmiştir. Ancak, bu bölgeleri bir bütün olarak görmek ve ülkeler arası farkları yok saymak yanıltıcı olacaktır. Nitekim bölge ülkelerinin sosyal refah devleti politikalarının farklılığı ve bunun çalışma ve aile yaşamına yansımaları, kadın istihdamına yönelik alınan önlemlerin ne kadar etkin olduğu gibi sebepler ülkeler arası farklılık doğurmaktadır (Sayın, 2008, ss. 58-59).

gösterdiği görülmektedir. Fakat, bu düzenli artışa rağmen, kadınların tarım dışı sektörlerde katılımı çok düşük kalmış, 2009'da ancak yüzde 23'e ulaşabilmiştir (Bakınız Şekil 2).

Şekil 2: Tarım Dışı Sektörlerde Ücretli Olarak Çalışan Kadınların Oranı (%)

(*): Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin yeni nüfus projeksiyonlarına göre T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı tarafından revize edilmiştir.

Kaynak: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı. 2010, sy. 31.

Binyıl Kalkınma Hedefleri Türkiye 2010 Raporu'na göre bu durumun temel nedeni, Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının genel olarak çok düşük olmasıdır (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı, 2010, sy. 31). Gerçekten de, kadının işgücüne katılımı konusunda Türkiye'deki duruma bakıldığında, kadın-erkek istihdam oranlarındaki uçurum dikkati çekmektedir. Son yıllarda, yapılan girişimler ve alınan önlemler ile bu oranda az da olsa bir artış yaşanmış olsa da kadın ve erkeğin işgücüne katılım oranları arasındaki uçurum dünyanın birçok bölgesinden daha derindir (Bakınız Tablo 1). Farklı alanlarda dünyadaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini inceleyen Küresel Cinsiyet Uçurumu 2012 Raporu'na göre Türkiye, ekonomik katılım konusunda 135 ülke arasında 129. sırada yer alması Türkiye'deki durumu daha net olarak çizmektedir (Hausmann, Tyson ve Zahidi, 2012, sy. 15).

Tablo 1: Türkiye'de İşgücüne Katılma Oranı (%)

	2004 yıllık	2012 yıllık
Türkiye Genel	46,3	50,0
Erkek	70,3	71,0
Kadın	23,3	29,5

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı daha önce farklı çalışmalara konu olmuştur (Bakınız Özbay, 1990, Erman, 1998, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri

Derneği, 2008). Bu alışmalar, Türkiye'de kadınların işgücüne katılımının düşüklüğünün temel nedeni olarak kırdan kente gücü vurgulamaktadır. 1930'larda nüfusun neredeyse yüzde 70'i kırdan yaşarken, özellikle 1950'lerden bu yana yaşanan tarımdaki makineleşme ve sonraki on yıllarda sanayi sektöründe yaşanan büyüme sonucu kırdan kente kitlesel gücü yaşanmıştır. Kente gücü eden kadın, istihdam piyasasının dışında kalmış ve kadınların işgücü piyasasına katılım oranları yıldan yıla azalmıştır. Toplam kadın istihdamı 1955 yılında yüzde 72 iken, bu oran 1980'lerde yüzde 40'lara, 1990'lı yıllarda yüzde 30'lara ve 2000'li yılların başlarında yüzde 20'lere kadar düşmüştür. (Sayın, 2008, ss. 61-62, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği, 2008, sy. 121).

Diğer yandan, 1999 yılında Türkiye'nin AB'ye aday ülke ilan edilmesiyle birlikte, çalışma yaşamında kadın erkek eşitliği ile ilgili AB normlarını kendi iç hukukuna uyumlu hale getirmesi zorunluluğu doğmuş ve bu süreçte Türkiye alışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik önemli adımlar atmıştır.

Atılan ilk önemli adımlardan biri, çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlanmaya yönelik bir dizi düzenleme içeren ve Türkiye'nin 1961 yılında imzaladığı Avrupa Sosyal şartı'nın 1999 yılında onaylanmasıdır. Türkiye, ayrıca, Bakanlar Kurulu'nun 2003 yılında aldığı kararla Avrupa Birliğinin Sosyal Politika Programları arasında yer alan Cinsiyet Eşitliği Topluluk Programı'na katılmıştır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008b, sy. 19).

2003 yılında kabul edilen 4857 sayılı yeni İş Kanunu da bu sürecin bir ürünüdür. Yeni İş Kanunu, iş sözleşmesinin yapılmasında, sona erdirilmesinde ve ücret belirlenmesinde eşitliğe vurgu yapması, hamilelik ve doğumun iş akdinin feshi için geçerli sebep oluşturamayacağı hükümleri, çalışma yaşamında kadın erkek eşitliğinin sağlanması adına önemli adımlardır. İşyerinde cinsel taciz ve kısmi çalışmaya ilişkin hükümler de ilk kez bu yeni İş Kanunu'nda yer almış, bu Kanun ile birlikte ücretli doğum izni süreleri artırılıp esnek çalışma yöntemleri kısmi olarak yasal temele kavuşmuştur (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008b, sy. 19). Bu yasal çalışmayı tamamlayıcı olarak, 2008 yılında çıkarılan kanunla, ayrıca, kadınların işe alımlarını teşvik edici düzenlemeler yapılmıştır.

Türkiye'de kadın istihdamı konusu 1990-1994 yılları arası dönemi kapsayan 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan başlayarak devletin kalkınma politikalarının bir parçası olmuş ve bu Planlarda kadın istihdamını artıracı önlemler yer almıştır (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği, 2008, sy. 195). Ancak, alışma yaşamında kadın istihdamı konusunda Kalkınma Planlarında dönüm noktası, toplumsal cinsiyet eşitliğini gclendirmeye yönelik bir yaklaşımın benimseyen 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)'dir. Bu noktaya gelinmesinde, AB adaylık süreciyle Kadının Statüsünü Genel Müdürlüğü ve kadın hareketlerinin çalışmalarının etkisi olduğu düşünülmektedir (Yumuş, 2011, sy. 63). Ayrıca, 9. Kalkınma Planında yer alan ana amaçlar çerçevesinde bu amaçların bütünleşmiş bir şekilde plan ve politikalara yerleştirilmesi için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) kabul edilmiştir. Bu Plan, 1996 yılında, o zamanki adıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda hazırlanıp uygulamaya konulan; kadınların mevcut statüsünü tanımlayıp hedefler ve üzüm yolları belirleyen bir nceki Ulusal Eylem Planı'nın devamı niteliğindedir. Bu bağlamda, ocuk ve bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması, mesleki eğitim olanaklarının geliştirilmesi, aktif işgücü programlarının uygulanması gibi kadının işgücüne katılımını artıracı önlemler yer almaktadır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008a, sy. 28, 2008b, sy. 10).

Tüm bu çalışmalara ek olarak, kadının işgücüne katılımını artırmaya yönelik olarak 1990'lı yıllardan bu yana çeşitli program ve projeler uygulanmaktadır. Bu program ve projeler çok çeşitli olmakla birlikte AB Katılım ncesi Mali Yardım Aracı kapsamında İşKUR tarafından yürütülen "Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu", Kck ve Orta lekli Sanayi Geliştirme İdaresi

Başkanlığı (KOSGEB)'in, kadın girişimcileri ve kadınların kendi işlerini kurmalarını teşvik eden destek programları, İŞKUR'un düzenlediği aktif işgücü programları ve illerde uygulanan ve giderek yaygınlaşan mikro-kredi programları, belli başlı çalışmalar arasında yer almaktadır (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, 2010, sy. 32, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008b, sy. 39).

Kadının İşgücüne Katılımı ve Sorunlar

Kadın işgücü ile ilgili en temel sorunlardan birisi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çalışan kadınların daha çok kayıt dışı ekonomide yer bulmasıdır (Kabeer, 2005, sy. 20). Kayıt dışı çalışmanın güvencesizlik, sosyal haklardan mahrumiyet ve daha düşük ücret demek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu şekilde çalışmanın kadını gerçek anlamda güçlendiremeyeceği de açıktır.

Birleşmiş Milletlerin Binyıl Kalkınma Hedefleri 2012 yılı Raporuna göre, kayıt dışı ekonomi üzerine veri toplanabilen 37 ülkenin 27'sinde kadınların kayıt dışı sektörlerde çalışmaya erkeklerden daha fazla eğilimi olduğu gözlenmiştir. Bu durum kimi ülkelerde çok daha vahim durumdadır. Mali, Zambiya, Hindistan ve Madagaskar'da tarım dışı sektörlerde çalışan kadınların yüzde 80'i; Peru, Paraguay, Uganda, Honduras, Bolivya, El Salvador ve Liberya'da da hemen hemen yüzde 75'inin kayıt dışı sektörlerde çalıştığı saptanmıştır (Birleşmiş Milletler, 2012, sy. 23).

Türkiye de kadın istihdamının kayıt dışına yöneldiği ülkelerden biridir. 2006 yılı verilerine göre Türkiye'de çalışan kadınların yüzde 66'sı kayıt dışı çalışmaktadır. Kayıtlı çalışan kadın oranlarında kent ve kırsal arasında büyük bir uçurum görülmektedir. Kentlerde kayıtlı çalışan kadın oranı yüzde 61'e çıkarken kırsalda kayıtlı çalışan kadın oranı yüzde 11'e düşmektedir (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği, 2008, sy. 155).

Kadın işgücü ile ilgili bir diğer önemli sorun, kadınların üst düzey pozisyonlardaki varlığının son derece az olmasıdır. Birleşmiş Milletler, kadınların daha az kazançlı ve küçük çaplı işlerde çalıştığını belirtmekte; bununla birlikte, küresel ölçekte bakıldığında üst düzey yönetici pozisyonlarının sadece yüzde 25'inin kadınlar tarafından doldurulduğuna işaret etmektedir (Birleşmiş Milletler, 2012, sy. 22). Türkiye'de ise durum farklı değildir. TÜSİAD ve KAGİDER'in 2008 yılındaki ortak araştırması, kentlerde çalışan kadınların sadece yüzde 5'inin kanun yapıcı ve üst düzey yönetici pozisyonunda yer aldığını saptamaktadır (sy. 143). Araştırmacıların 'cam tavan' adını verdikleri bu durum, iş yerinde yükselmek için eğitim, beceri ve deneyim gibi niteliklerin yanı sıra erkeklerin lehine başka kriterler olup olmadığını da gündeme getirmektedir (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008b, sy. 37). Örneğin, 'erkek' mesleği olarak kabul edilen maden, petrol mühendisliği gibi alanlarda işe başvuran kadınların ya işe alınmadığı ya da masa başında çalışmaya zorlandığı; Kamu Personel Seçme Sınavı sonuçlarına göre işe yerleştirmenin yapıldığı Maden Tetkik Arama gibi bazı kamu kuruluşlarının iş ilanlarında 'erkek' olma şartının arandığı dile getirilen erkek taraflı bakış açısının sadece birkaç örneğidir (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği, 2008, sy. 143).

Kadınların, gerek yönetim kademelerinde yükselememesinin gerekse işgücüne tam ve etkin katılımının önündeki en temel engellerden biri kuşkusuz cinsiyete dayalı ataerkil iş bölümüdür. Bu iş bölümünde ev işlerinin yanı sıra çocuk ve yaşlı bakımı kadının sorumluluğunda görülmektedir. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün raporu, Türkiye'de, çalışan kadınların çocuklarının bakımını büyük ölçüde kendilerinin üstlendiğini, yardımcı çalıştırma ve kurumsal bakımın ise çok sınırlı olduğunu saptamıştır (T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008a, sy. 13). Bunda, anasınıfları dışındaki kurumların çoğunun büyük kentlerde olması ve vasıf gerektirmeyen işlerde çalışan kadınların yeteri kadar ücret kazanmamaları da önemli bir pay sahibidir (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği, 2008, ss. 161-162). Ayrıca,

doğum sebebiyle işten ayrılan kadınların işgücü piyasasına dönmesini sağlayacak bir politikadan bahsetmek güçtür (Sayın, 2008, sy. 69). Diğer yandan, yaşlıların huzurevinde bakımı toplumda olumlu karşılanmadığı gibi Türkiye’de yeterli sayıda huzurevi bulunduğunu söylemek zordur. Yaşlılar için evde bakım ise pahalı bir hizmettir (Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu, 2007, sy. 13).

Sonuç

Kadının işgücüne katılımı, kadının güçlendirilmesine olan katkısı bir yana kalkınmayla olan ilişkisi sebebiyle de önem kazanmakta ve yasa yapıcıların gündeminde her geçen dönem daha fazla yer bulmaktadır. Kadınların tarım dışı sektörlerde istihdamının artırılması hedefinin Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri arasında yer alması da bu ilgi ve önemin bir yansımasıdır.

Bu artan ilgiye paralel kadın istihdamına yönelik yerel, ulusal ve uluslararası çapta birçok açılım yapılmaktadır. Fakat, istihdam verilerine bakıldığında görülen eğilim, gerek dünyada gerekse Türkiye’de yapılan girişim ve çalışmalara rağmen, kadın istihdamının ancak çok sınırlı bir oranda iyileştiği, birçok ülkede ise kadın-erkek istihdamı arasındaki uçurumun hala son derece keskin olduğudur.

Geliştirilen tüm politikalara rağmen kadın istihdamında ulaşılan nokta düşündürücüdür. Burada altı çizilmesi gereken nokta, kadınların işgücüne yetersiz katılımının çok boyutlu bir sorun olduğu ve dolayısıyla bu sorunun çözümünün de ancak bütünlüklü bir politika ile mümkün olacağıdır. Bu da, çalışma yaşamının farklı etaplarında kadınların maruz kaldığı ayrımcı uygulamaları engelleyecek ve kadınların çalışma yaşamında rekabet edebilirliğini artıracak yasal ve kurumsal düzenlemeler kadar, çalışma yaşamı dışında kalan toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizlikleri giderecek düzenlemelerin de desteklenmesini gerektirmektedir. Sorunun çok boyutlu ve karmaşık yapısı göz önünde bulundurulmadığı takdirde gösterilen çabalar hedefleri yakalamak için yeterli olmayacaktır.

Kaynakça

- Baltacı, N. Ö. (2011). *Kadınları güçlendirme mekanizması olarak mikrokredi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Benería, L., & Roldán, M. (1987). *The Crossroads of class and gender: Industrial homework subcontracting, and household dynamics in MexicoCity*. Chicago: University of Chicago Press.
- Birleşmiş Milletler. (2012). *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu 2012*. New York.
- Erman, T. (1998). Kadınlara bakış açısından köyden kente göç ve kentteki yaşam. İçinde A. Berktaş Hacımırzaoğlu (Der.), *75 yılda kadınlar ve erkekler*. Tarih Vakfı Bilânço Dizisi, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Hausmann, R., Tyson, L. D. & Zahidi, S. (2012). *Küresel cinsiyet uçurumu raporu 2012*. Dünya Ekonomik Forumu.
- Kabeer, N. (2005). Gender equality and women's empowerment: A critical analysis of the third Millennium Development Goal 1. *Gender & Development*, 13(1), 13–24.
- Littlefield, E., Murdugh, J. & Hashemi, S. (2003). *Is microfinance an effective strategy to reach the Millennium Development Goals?* Focus Note Series 23, Consultative Group to Assist the Poor.
- Özbay, F. (1990). Kadınların eviçi ve evdışı uğraşlarındaki değişme. İçinde Ş. Tekeli (Der.), *Kadın bakış açısından 80'ler Türkiye'sinde kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sayın, A. (2008). *Avrupa Birliği'nde çalışma yaşamında kadın-erkek eşitliği*. İstanbul: KEİG Yayınları Dizisi.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarlığı. (2010). *Binyıl Kalkınma Hedefleri Raporu Türkiye 2010*. Ankara.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008a). *Politika Dokümanı Kadın ve Ekonomi*. Ankara.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008b). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008–2013*. Ankara.
- Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu. (2007). *İş dünyasında kadın*. İstanbul.
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği ve Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği. (2008). *Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sorunlar, öncelikler ve çözüm önerileri*. Yayın No. TÜSİAD-T/2008-07/468, Yayın No. KAGİDER-001. İstanbul.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=25, erişim tarihi: 11 Haziran 2013.
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (2013). *Küresel istihdam eğilimleri 2013*. Cenevre.
- Yumuş, A. (2011). *Kalkınma planları çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutları*. Uzmanlık Tezi. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.